

Temanotat

Guinea: Politi- og rettsvesen

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og politidepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2012

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgaten 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: mail@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat **Guinea: Politi- og rettsvesen**

SUMMARY

The police and the legal system in Guinea are subject to a number of structural problems that prevent them from providing effective assistance to the population. Police methods include, among other things, abuse of power and physical violence. The legal system is characterized by tardiness, by lack of capacity and by lack of independence; hence it also lacks legitimacy within the population. Corruption is a major problem in both the police and the judiciary, and contributes to the perception that the rich and wealthy are above the law. Because of these structural problems, most conflicts between ordinary citizens are solved outside the judicial system, even though customary law has no official status in Guinea.

SAMMENDRAG

Politi- og rettsvesenet i Guinea kjennetegnes av en rekke strukturelle problemer som hindrer dem i å yte effektiv bistand til befolkningen. Politiets arbeidsmetoder er blant annet preget av maktmisbruk og fysisk vold. Rettsvesenet kjennetegnes blant annet av sendrektighet, manglende kapasitet og manglende uavhengighet, noe som igjen fører til rettsvesenets mangel på legitimitet i befolkningen. Korrupsjon er et stort problem både i politi- og rettsvesen, og det finnes en allmenn oppfatning i den guineanske befolkningen om at de rike og mektige står over loven. På grunn av de strukturelle problemene knyttet til rettsvesenet, løses de fleste konflikter mellom enkeltpersoner utenfor rettssystemet i Guinea, til tross for at sedvaneretten ikke har noen offisiell status i landet.

INNHold

1. Innledning	5
2. Oppbyggingen av politi- og rettsvesenet i Guinea	5
2.1 Rettskilder.....	5
2.2 Politi	6
2.3 Rettsvesenet.....	7
2.3.1 Lokaldomstolene	8
2.3.2 Førsteinstans domstoler	8
2.3.3 Kriminaldomstolen	8
2.3.4 Ankedomstolen	9
2.3.5 Spesialdomstolene	9
2.3.6 Høyesterett	9
3. Strukturelle problemer ved politi- og rettsvesenet	9
3.1 Politiets bistand ved konflikt og lovovertrедelser	10
3.1.1 Manglende ressurser.....	10
3.1.2 Politiet som dømmende myndighet.....	12
3.1.3 Bruk av vold under avhør og tilståelseskultur.....	12
3.1.4 Forholdene i guineanske fengsler	13
3.1.5 Positive aspekter	13
3.2 Rettsvesen i krise	14
3.2.1 Manglende domstolssesjoner i kriminalretten og konsekvenser av dette.....	14
3.2.2 Rettsystemets manglende uavhengighet	15
3.2.3 Bruk av rettsystemet som hevn i forbindelse med private konflikter	16
3.3 Korrupsjon i politi- og rettsvesen	16
3.4 Ulike gruppers adgang til rettsvesenet.....	18
3.4.1 Adgang til advokat og juridisk assistanse	18
4. Løsning av private konflikter utenfor rettssystemet i Guinea	19
4.1 Borgervern og vigilante-grupper	21
5. Dødsstraff	22
6. Referanser	23

1. INNLEDNING

Politi- og rettsvesenet i Guinea er et omfattende felt som det vanskelig kan skrives uttømmende om. Det finnes så vidt Landinfo kjenner til ingen enhetlig fremstilling av dette feltet, og dette notatet er derfor en sammenstilling av ulike skriftlige og muntlige kilder, blant annet fra Landinfos informasjonsinnhentingsreise til Guinea i mars 2011.

I tillegg til manglende litteratur på området, er de franske juridiske begrepene ofte vanskelige å oversette til norsk, da oppbyggingen av det franske og det norske juridiske systemet på visse områder er forskjellig. Den franske termen er derfor satt i parentes etter den norske oversettelsen.

Den politiske situasjonen i Guinea har vært i endring siden 2008, da president Lansana Conté døde og en militærjunta overtok makten ved et kupp. Maktovertagelsen fikk konsekvenser også på det juridiske plan. Juntaen satt grunnloven til side og overgangsrådet vedtok en ny konstitusjon 19. april 2010. I desember 2010 ble Alpha Condé innsatt som president etter et fritt og demokratisk valg, og Guinea gikk i prinsippet tilbake til konstitusjonell orden. Valg av ny lovgivende forsamling er under forberedelse, og skal etter planen finne sted i løpet av 2012. Frem til parlamentsvalget fungerer Det nasjonale overgangsrådet (*Conseil national de transition*) som lovgivende forsamling. President Alpha Condé har varslet reformer i justissektoren i sin femårige presidentperiode, samt en sannhets- og forsoningskomisjon som skal ta for seg menneskerettighetsbrudd under regimene til Sékou Touré (1958-1984), Lansana Conté (1984-2008) og Moussa Dadis Camara (2008-2009) (Soudan 2011)¹.

Politi- og rettsvesen ble trukket frem som et av de mest problematiske områdene innen menneskerettighetsfeltet i Guinea i dag av Landinfos kilder under informasjonsinnhentingsreisen til Guinea i mars 2011. Temaene som tas opp i dette notatet reflekterer problemstillinger som ble trukket frem av Landinfos kilder og samtalepartnere under informasjonsinnhentningsreisen, samt problemstillinger knyttet til politi- og rettsvesen som utlendingsforvaltningen har meldt inn til Landinfo de siste årene.

2. OPPBYGGINGEN AV POLITI- OG RETTSVESENET I GUINEA

2.1 RETTSKILDER

Guinea var fransk koloni frem til 1958 og politi- og rettsvesenet bygger derfor i all hovedsak på fransk rettstradisjon, både med hensyn til lovgivning og organisering av politi- og rettsvesenet.

¹ Rettsoppgjøret etter den mest alvorlige hendelsen, massakren på 28. september stadion i 2009, hvor 150 mennesker mistet livet, går svært sakte. Det eneste fremskrittet i denne saken er siktelsen av tidligere minister Moussa Tiegboro Camara for hans deltagelse i massakren i februar 2012 (Konan 2012).

Ved siden av det kodifiserte lovverket, har tradisjonell rett og islamsk lovgivning betydelig innflytelse, ikke bare som selvstendige rettskilder, men også som ramme for fortolkningen av kodifisert lov (se punkt 4). Tradisjonell og religiøs rett har imidlertid ingen formell status i det guineanske rettssystemet. Dette har som konsekvens at det eksisterer to parallelle systemer for konfliktløsning, et formelt rettssystem bygget på kodifisert lov, og et uformelt system bygget på sedvane. Det uformelle systemet har en større legitimitet i den guineanske befolkningen enn formell rett, og brukes ifølge forskerne Konde, Kuyu og Le Roy (2002) i over to tredjedeler av private konflikter.

I det følgende vil vi beskrive de viktigste aspektene ved organiseringen av det formelle rettssystemet i Guinea. Bruken av det uformelle rettssystemet bygget på tradisjonell og religiøs rett vil bli tatt opp i punkt 4.

2.2 POLITI

Politiet i Guinea er bygget opp etter fransk mønster, med en sivil politistyrke på kommunalt og nasjonalt plan (*police municipale, police nationale*) og militærpoliti (*gendarmierie nationale*). Politiet kan deles i ulike deler, ut fra hvilke oppgaver de har. Ordenspolitiet (*police administrative*) har som oppgave å sikre ro og orden, mens kriminalpolitiet (*police judiciaire*) har til oppgave å etterforske lovovertrедelser.

Landinfo har ikke hatt tilgang til en helhetlig fremstilling av politiets oppbygging og struktur i form av et organisasjonskart eller lignende. Imidlertid er en slik formell inndeling ikke avgjørende i den daglige utføringen av oppgaver. Ifølge antropologene Beek og Göpfert (2011) er skillelinjene mellom de ulike uniformerte styrker i Vest-Afrika diffus og flytende:

Corps habillés² in West Africa share a distinct feature suggesting a clear-cut division between the civil and military spheres – the uniform. Yet the distinctions between the multiple uniform wearing violence specialists are mostly inscrutable. [...] For an inexperienced observer they all look alike and their scope of duty is obscure: police, gendarmes, firemen, customs officers, immigration officers and forest agents are all uniformed and oftentimes armed with AK-47 (Beek & Göpfert 2011)

Ifølge Beek og Göpfert fører uklare skillelinjer og konkurranse mellom de ulike delene av sikkerhetssektoren til at politiet, gendarmeriet og hæren konkurrerer om de samme arbeidsoppgavene, og at publikum til en viss grad kan velge hvem de ønsker å søke hjelp fra i en gitt situasjon. I en korrupsjonskontekst er særlig tilgang til oppgaver som kan generere inntekt svært ettertraktet, og ansvaret for ulike arbeidsoppgaver er derfor gjenstand for konstant forhandling mellom de ulike aktørene.

De uklare grensene mellom politiet, gendarmeriet og hæren i Guinea bekreftes av Human Rights Watch (HRW):

Because of the small number of policemen – only 10,588 – and chronic lack of logistics, they are unable to perform many traditional police functions:

² Corps habillés: "uniformerte styrker".

routine traffic checks, immigration formalities, and investigating organized crime and drug trafficking. The gendarmerie and military have taken over some of these functions, leading to demoralization in the police force and consequent strengthening of military control over state affairs (HRW 2011, s. 54).

I Guinea har hæren historisk sett hatt en svært viktig rolle og stor makt, og har, slik det fremgår av sitatet fra Human Rights Watch over, overtatt mange arbeidsoppgaver fra politiet, uten at dette er nedfelt i lov eller forskrift. Under informasjonsinnhentingstreningen til Guinea i mars 2011 kunne Landinfo selv observere at hæren var svært synlig i gatebildet i Conakry, hvor de hadde tatt over en vesentlig del av opprettholdelsen av lov og orden i hovedstaden, til fortrengning for politiet. Politiet på sin side var svært synlig i de store trafikkårene og trafikkkryssene, hvor de gjennomførte trafikkkontroller av ulike typer.

Trafikkontroll i Conakry. På bildet ser man polititjenestemenn i tre ulike uniformer, som sannsynligvis representerer tre ulike etater (foto: Anne Moseng Knutsen).

2.3 RETTSVESENET

På samme måte som i det franske juridiske system, har forholdets alvorlighetsgrad betydning både strafferettslig og prosessuelt i det guineanske rettssystemet. Den guineanske straffeloven skiller mellom tre typer lovovertridelser med ulike strafferamme: Forseelser (*contraventions*), mindre alvorlig lovovertridelser (*délit*)

og kriminalsaker (*crimes*). Disse tre typene av lovovertrедelser behandles i ulike domstoler, som vil bli presentert i det følgende.³

2.3.1 Lokaldomstolene

De minst alvorlige lovovertrедelsene, forseelser (*contraventions*), kan medføre fengsel fra én til femten dager og/eller bøter på 10 – 50 000 guineanske francs (Code pénal 1998, artikkel 11).⁴ Slike forhold kommer opp i en lokal domstol (*Justice de Paix*). Det finnes en slik domstol i de administrative hovedstedene i alle Guineas 33 prefekturer, bortsett fra i de prefekturane hvor det allerede finnes en førsteinstans domstol (*Tribunal de première instance*). Det finnes til sammen 26 lokaldomstoler av denne typen i Guinea. Lokaldomstolen har begrenset kompetanse og dømmer som regel i privatrettslige og strafferettslige saker av mindre alvorlighetsgrad, slik som ubetalt gjeld, trafikkforseelser, vergemål, underholdsbidrag og så videre. Lokaldomstolen består normalt kun av en fagdommer. Den rettslige beslutningen som blir fattet i lokaldomstolen kan ankes til anke-domstolen (*Cour d'appel*).

2.3.2 Førsteinstans domstoler

Straffbare forhold med en strafferamme på fengsel inntil fem år og/eller bøter over 50 000 guineanske francs (*délit*), behandles normalt i en førsteinstansdomstol (*Tribunal de première instance*). Det finnes ti slike domstoler i Guinea (Boké, Kindia, Mamou, Labé, Kankan, Faranah, N'Zérékoré og tre i Conakry). Domstolen er delt inn i to seksjoner: en seksjon for sivile og administrative saker og en seksjon for straffesaker (*Tribunal correctionnel*).⁵ Den rettslige beslutningen som fattes i denne domstolen kan ankes til anke-domstolen (*Cour d'appel*).

2.3.3 Kriminaldomstolen

De mest alvorlige straffbare forholdene (*crimes*) har en strafferamme på fengsel i mer enn fem år eller dødsstraff. Slike saker kan kun behandles i kriminalretten (*Cour d'assises*). Kriminalretten er ikke noen permanent domstol, men skal ifølge straffeprosessloven tre sammen hver fjerde måned. Kriminalretten består av de samme dommerne som i anke-domstolen, men behandler altså kun kriminalsaker med en strafferamme på over fem år. Kriminalretten har sitt sete i anke-domstolene i Conakry og Kankan, men ved behov kan domstolen midlertidig flyttes til andre større byer (såkalte *audiences foraines*). Den rettslige avgjørelsen tas av et dommerkollegium og en jury, til forskjell fra lokaldomstolen hvor dommeren tar avgjørelsen alene. Staten representeres ved påtalemyndigheten (*juge du parquet*), mens tiltalte etter lov skal forsvares av en advokat, gitt den høye straffen vedkommende risikerer.

En sak kommer opp i kriminalretten som følge av kriminalpolitiets etterforskning. Til forskjell fra saker som kommer opp i domstoler i førsteinstans, skal (og ikke kan)

³ Denne forenklete fremstillingen er hovedsakelig bygget på Dramé 2008 og Sidibé 2008. Disse publikasjonene kan konsulteres for mer detaljerte opplysninger om oppbygningen av rettssystemet i Guinea.

⁴ Guineanske francs er en svært ustabil valuta og har den siste tiden vært utsatt for hyperinflasjon. 10 000 guineanske francs tilsvarer ca. 8 NOK pr. juli 2011.

⁵ Domstolene i Conakry har også en seksjon for forretningssaker.

etterforskningen av alvorlige kriminalsaker ledes av en forhørsdommer (*juge d'instruction*).

Den rettslige beslutningen som blir fattet i kriminalretten kan ankes til høyesterett.

2.3.4 Ankeinstansen

Ankeinstansen (*Cour d'appel*) behandler ankesaker fra lokaldomsinstansene (*Justice de Paix*), førsteinstansdomstoler (*Tribunal de première instance*). Det finnes to ankeinstanser, én i Conakry og én i Kankan. Ankeinstansen er delt inn i kamre med ulike spesialområder.

2.3.5 Spesialdomstolene

Det finnes fire spesialdomstoler (*Juridictions d'exception*): Domstol for mindreårige (*Juridictions pour mineurs*), arbeidsrett (*Tribunal du travail*), domstol for saker knyttet til rikets sikkerhet (*Haute cour de justice*) og en militærdomstol (*Tribunal militaire*).

2.3.6 Høyesterett

Høyesterett (*Cour suprême*) utgjør ikke et tredje domstolsnivå, men skal sikre at lovforslag og domsavgjørelser er forenlige med konstitusjonen. Høyesterett skal også sikre en enhetlig rettspraksis i alle landets domstoler i første- og andreinstans. Høyesterett tar således ikke stilling til sakens faktum, kun rettsanvendelse. Dersom det etter høyesteretts oppfatning er tatt en uriktig rettsavgjørelse, sendes saken tilbake til domstolen for ny behandling. Dersom høyesterett mener at det er tatt en riktig rettsavgjørelse, forkastes anken.

Høyesterett har også andre oppgaver forankret i grunnloven, blant annet å godkjenne kandidaturer til presidentvalget, overvåke at valg går riktig for seg, behandle eventuelle klager og kunngjøre valgresultatet.

3. STRUKTURELLE PROBLEMER VED POLITI- OG RETTSVESENET

Kildene som Landinfo var i kontakt med under informasjonsinnhentingsreisen til landet i mars, for eksempel Advokater uten grenser og Røde Kors (møter i Conakry 21. mars 2011), trakk frem politi- og rettsvesen som det mest problematiske feltet i dagens Guinea når det gjelder menneskerettighetssituasjonen. Dette bildet bekreftes også av kilder som menneskerettighetsorganisasjonen Fédération internationale des ligues des droits de l'Homme (FIDH 2010) og Human Rights Watch (HRW 2011).

Under følger en gjennomgang av de mest problematiske aspektene ved politi- og rettsvesen i Guinea. Det er hovedsakelig lagt vekt på sosiokulturelle problemstillinger, slik som manglende ressurser, korrupsjon, maktmisbruk og befolkningens adgang til rettsvesenet, og mindre vekt på rent juridiske problemstillinger.

3.1 POLITIETS BISTAND VED KONFLIKT OG LOVOVERTREDELSE

Problemene som det guineanske politiet står overfor når det gjelder å yte effektiv bistand til befolkningen, er i stor grad knyttet til den kroniske underfinansieringen av sektoren. Ressursmangelen fører blant annet med seg korrupsjon, dårlig opplæring og manglende profesjonsetikk, noe som igjen begrenser politiets evne til å beskytte befolkningen ved større og mindre hendelser.

3.1.1 Manglende ressurser

Justissektoren i Guinea er kronisk underfinansiert, og utgjorde kun 0,44 % av budsjettet i 2010. I visse deler av landet er situasjonen akutt, da noen virkekretser ikke har fått utbetalinger fra myndighetene på flere år (HRW 2011, s. 35). En slik ekstrem underfinansiering umuliggjør naturligvis en adekvat politietterforskning av lovovertrædelser og videre behandling i domstolene. Til tross for at mange polititjenestemenn gjør en ærlig innsats med svært begrensede ressurser, og til og med betaler for kontorrekvisita og annet nødvendig materiale av egen lomme, fremmer en slik underfinansiering korrupsjon (se punkt 3.3).

Den kroniske underfinansieringen fører også til en slags ”privatisering” av politiets tjenester, hvor utgiftene til etterforskning i stor grad skyves over på brukerne. Kriminalpolitiet mangler stort sett alle hjelpemidler som er nødvendige for å gjennomføre de oppgavene de er satt til, alt fra trivielle ting som kontorrekvisita og datamaskiner til mer avanserte innretninger som arkivsystemer og rettslaboratorier (HRW 2011, s. 36). Resultatet av dette er at kriminalpolitiet vanligvis kun etterforsker hendelser dersom den fornærmede betaler utgiftene til etterforskningen. Ved alvorlige hendelser vil politiet konstatere faktum, åpne en sak og starte etterforskning, men fremdriften i etterforskningen frem til en eventuell siktelse vil være avhengig av at fornærmede eller pårørende betaler politiet underveis (Advokater uten grenser, møte i Conakry 21. mars 2011). Unntaket er visse høyprofilerte saker som myndighetene har en egeninteresse i å forfølge, slik som den berømte gjengsaken i 1995 og narkotikasakene i 2009.⁶

Den ekstreme budsjettssituasjonen går ikke bare utover politiets evne til å drive etterforskning, men rammer hele kjeden i rettsvesenet fra etterforskning til rettssak. Dette illustreres i følgende fremstilling av lederen for Advokater uten grenser i Guinea:

The court system has become a simple calculation of costs: They don't have the money to transport the victims and accused to the trial, to pay clerks to take notes of the proceedings, to hire guards for the security of the courtroom, the list goes on and on. Proper organization and performance of the trials requires more expenditure by the State, and the Ministry of Justice

⁶ Den såkalte gjengsaken (*procès des gangs*) fra 1995 er en historisk rettssak i Guinea hvor en gruppe ungdommer ble stilt for retten for å ha stått bak en rekke væpnede ran i Conakry i 1994. Rettssaken ble overført på TV gjennom åtte måneder, og skapte en enorm interesse i det guineanske samfunnet. I narkotikasakene (*procès des narcos*) fra 2009 ble tidligere president Contés sønn og svoger, samt den tidligere sjefen for Interpol i Guinea og en rekke polititjenestemenn, stilt for retten for sin befatning med narkotikasmugling. Også denne rettssaken ble overført på TV og skapte en enorm interesse i befolkningen. Motivet for rettssaken kan like gjerne ha vært å ramme personer knyttet til det tidligere regimet som en genuin vilje fra myndighetenes side til å straffeforfølge narkotikatrafikk.

doesn't have enough in its budget allocation to support this. Even the two criminal courts do not have the financial resources to operate functionally. The State thus far apparently feels fair trials aren't important enough and has been satisfied to keep the accused in prison indefinitely instead (HRW 2011, s. 37).

Politistasjon i Teminetaye, Conakry sentrum (foto: Anette Keyser Frølich).

Politistasjon i Boulbinet, Conakry sentrum (foto: Anette Keyser Frølich).

3.1.2 Politiet som dømmende myndighet

For å avgjøre en tvist kan politiet ”dømme” den ene parten til å betale oppreisning eller erstatning til den andre parten, uten at det finnes noen hjemmel i lov (Advokater uten grenser, møte i Conakry 21. mars 2011). Et slikt ”parallelt rettsystem” finnes i hele Vest-Afrika og fungerer på følgende måte:

Many cases do not even get as far as the courts. They are settled at the door of the police station by police officers, sometimes without the knowledge of the judge and in return for money. In this instance, police officers use arbitrary powers of detention under cover of the custodial powers authorized by the law for dealing with the numerous incidents that they encounter at the police stations. The dread of being locked up in insalubrious detention centres of the criminal investigation department often prompts people to bargain for their liberty by seeking an out-of-court settlement, even if they have been arrested with good reason [...] the usurpation of power by the police at the criminal investigation department not only involves criminal cases. Strangely, it also extends to civil and commercial matters. Thus, straightforward personal or private disputes are dealt with on the basis of an informal penal code whereby the criminal investigation department exploits the person's fear of going to prison and the ultimate humiliation that this represents (Tidjane Alou 2006, s. 154-155).⁷

Et eksempel på slikt maktmisbruk kan være et trafikkuhell hvor politiet i stedet for å oppta forklaring og undersøke grunnlag for siktelse tar de to partene med til politistasjonen og ”dømmer” den ene parten til å betale skadeerstatning til den andre, mens polititjenestemannen selv putter en del av beløpet i egen lomme. En slik fremgangsmåte er på den ene siden pragmatisk begrunnet; politiet vet at saken ikke vil få en adekvat behandling i rettssystemet innen rimelig tid og finner således en løsning på konflikten før den utarter. På den annen side fremmer en slik fremgangsmåte korrupsjon og maktmisbruk, og er med på å svekke befolkningens tillit til politiet. Konsekvensen er at mange kvier seg for å anmelde kriminelle forhold, og heller løse tvister utenfor rettssystemet, enten gjennom meglings eller ved å ta loven i egne hender (se punkt 4).

3.1.3 Bruk av vold under avhør og tilståelseskultur

På grunn av manglende ressurser til å gjennomføre teknisk og taktisk etterforskning, er politiet i de fleste saker avhengig av en tilståelse for å kunne sikte noen for en lovovertrødelse. Dette fremmer en tilståelseskultur hvor den mistenkte kan utsettes for inkvisitoriske avhørsmetoder og/eller fysisk vold for å innrømme et forhold:

Politiets etterforskning styres ikke etter lov, men som oftest med fysisk makt, vilkårlige arrestasjoner, trusler og tortur. Til tross for internasjonal støtte [...] til opplæring av polititjenestemenn, hviler ikke politiets etterforskning på objektive og etterprøvbare metoder og kriterier [...] Tilståelseskulturen er [...] så utbredt at den rettferdiggjør alt for å oppnå den mistenktes tilståelse,

⁷ Denne beskrivelsen er bygget på forskning fra Senegal, Niger og Benin. Dette er land som fra et kulturelt og forvaltningsmessig synspunkt har mange fellestrekk med Guinea. Advokater uten grenser bekreftet at denne praksisen også er utbredt i Guinea (møte i Conakry 21. mars 2011).

som ofte er det eneste beviset i siktelsen og dommen (FIDH 2010, s. 24, Landinfos oversettelse)

3.1.4 Forholdene i guineanske fengsler

Forholdene i guineanske fengsler regnes som svært dårlige, av mange også som ”inhumane og livstruende” (U.S. Department of State 2010). I en rapport om forholdene i fengslet i Gueckédou i Guinée Forestière, viser Médecins Sans Frontières (2009) til at forholdene er kritiske blant annet med hensyn til ernæring og helse.

Det er en nær sammenheng mellom fattigdom, fengsel, fengselsstraffens lengde og soningsforhold i Guinea. Som nevnt over, vil en person med midler og/eller nettverk kunne kjøpe seg kortere varetekt, bortfall av siktelse, kortere fengselsstraff og/eller bedre soningsforhold i fengslet. De som blir sittende i varetekt eller i fengsel over lenger tid, er de ressurssvake som ikke kan betale seg ut av fengsel eller som ikke har slektninger som kan tale deres sak overfor myndighetene. Den lille gruppen som ”råtner i fengsel”, de som sitter fengslet i årevis uten at noen hjelper dem, er de aller mest ressurssvake, uten midler av noe slag (Røde Kors, møte i Conakry 21. mars 2011). Noen av disse kan ha gjort noe så alvorlig (for eksempel drap eller voldtekt) at familien har slått hånden av dem, eller de kan sitte fengslet i et område av landet hvor de ikke har familie. Noen kommer fra familier som rett og slett ikke har det økonomiske overskuddet som trengs til å betale bestikkelser.

Ulike organisasjoner, som for eksempel Røde Kors, driver prosjekter i guineanske fengsler (møte i Conakry 21. mars 2011). Kvinneorganisasjonen CONAG – DCF driver egne prosjekter for kvinner som er i konflikt med loven (møte i Conakry 23. mars 2011).

3.1.5 Positive aspekter

Til tross for et ensidig fokus på problematiske aspekter ved politiet i Guinea i dette notatet, må det understrekes at en rekke polititjenestemenn og -kvinner gjør en hederlig innsats for å bekjempe og etterforske kriminalitet, innenfor svært stramme økonomiske og logistiske rammer. Mange polititjenestemenn er viktige ressurser i løsningen av små og store konflikter i dagliglivet, både i byene og på landsbygda. Under informasjonsinnhentingsturen til Guinea i mars 2011 besøkte Landinfo politienheten som arbeider med kjønnsbasert kriminalitet og barne- og sedelighetssaker (*Office de protection du genre, de l'enfance et des mœurs*), og så ved selvsyn hvordan politiet innledet arbeidet med en sak som omhandlet et forlatt barn. Polititjenestefolk med særskilt kompetanse i barnefaglige spørsmål gjorde seg klare til å ta imot barnet og innledet samarbeid med en NGO som kunne bistå i omsorgen for det foreldreløse barnet mens politiet lette etter barnets slektninger. Arbeidet foregikk tilsynelatende på en måte som var til det beste for barnet og samfunnet. Strukturelle problemer knyttet til politi- og rettsvesen i Guinea, slik som korrupsjon, maktmisbruk og bruk av vold, hindrer ikke nødvendigvis den enkelte polititjenestemann i å forsøke å utføre sine arbeidsoppgaver på best mulig måte innenfor de svært stramme rammene som finnes.

3.2 RETTSVESEN I KRISE

Som tidligere nevnt, trekkes rettsvesenet frem som et av de mest problematiske feltene i dagens Guinea og fremstår som det feltet med størst akutt behov for reform (Soudan 2011). Mens domstoler i førsteinstans (*Justice de Paix* og *Tribunal de première instance*) til tross for alvorlige feil og mangler tross alt fungerer (i betydningen av at saker faktisk på et tidspunkt kommer opp i domstolen og det fattes en beslutning), er de største utfordringene knyttet til kriminaldomstolen, som har til oppgave å behandle de mest alvorlige straffesakene. I det følgende vil problemene knyttet til kriminalretten tas opp, etterfulgt av en diskusjon rundt domstolenes manglende uavhengighet og en eventuell instrumentalisering av rettsvesenet, det vil si hvorvidt domstolene brukes som et instrument for hevn i mindre alvorlige tvister mellom privatpersoner.

3.2.1 Manglende domstolssesjoner i kriminalretten og konsekvenser av dette

Som tidligere nevnt, er det kun kriminaldomstolen (*Cour d'assises*) som har kompetanse til å dømme i saker med en strafferamme på mer enn fem år (*crimes*), mens domstoler i førsteinstans (*Justice de Paix, Cour de première instance*) ikke har kompetanse til å dømme i slike saker. Kriminaldomstolen er ingen permanent domstol, men skal normalt tre sammen hver fjerde måned. Av hovedsakelig økonomiske årsaker trådte ikke kriminaldomstolen sammen på flere år (internasjonal tjenestemann, møte i Conakry 23. mars 2011). Domstolen ble imidlertid gjenåpnet i februar 2012, med 70 berammede saker, blant annet væpnet ran, drap og voldtekt. To høyprofilerte saker, attentatforsøket mot president Condés residens i juli 2011 og den såkalte "narkosaken" (se fotnote 6 over), var berammet til denne domstolssesjonen (Bah 2012, RFI 2012). Det har imidlertid ikke vært mulig å bringe på det rene hvorvidt kriminaldomstolen nå trer sammen hver fjerde måned slik som loven foreskriver, eller om slike sesjoner kun finner sted med uregelmessige mellomrom. Manglende domstolssesjoner har flere alvorlige konsekvenser. For det første forekommer det ikke sjeldent at siktelsler for alvorlige forhold (slik som væpnet ran, voldtekt og drap) nedgraderes til mindre alvorlige siktelsler, slik at den aktuelle saken kan komme opp i en lavere, permanent domstol, som til tross for betydelige problemer faktisk er i drift (internasjonal tjenestemann, møte, Conakry 23. mars 2011; HRW 2011, s. 44). Det at alvorlige forbrytelser ikke dømmes, eller idømmes lavere straffer enn det loven i utgangspunktet setter, fører til frustrasjon i befolkningen generelt, og stor lidelse for dem som er ofre for alvorlig kriminalitet og deres pårørende.

En annen alvorlig konsekvens av at kriminalretten ikke trer sammen regelmessig, er en utstrakt bruk av varetektsfengsling (*détention provisoire*) uten hjemmel i lov. Human Rights Watch (HRW 2011) og U.S. Department of State (2011) melder begge om bruk av ulovlig lang varetekt i påvente av at en sak skal komme opp i rettssystemet. Ifølge guineansk straffeprosesslov (Code de procédure pénale 1998), kan en person som er siktet for en forseelse med en strafferamme på mindre enn seks måneder sitte i varetekt i maksimalt fem døgn før han fremstilles for en dommer (Code de procédure pénale 1998, artikkel 142-1). For et forhold med en strafferamme fra seks måneder til fem år skal varetekt ikke overstige fire måneder,

mens i kriminalsaker skal varetekt ikke overstige seks måneder (artikkel 142-1 og 141-2).⁸

Det finnes imidlertid utallige eksempler på at lovverket om varetekt ikke overholdes i praksis. Ifølge Human Rights Watch (HRW 2010, s. 43) var mellom 80 og 90 % av de som satt fengslet i sentralfengslet i Conakry ikke blitt stilt for retten eller dømt da de undersøkte forholdene i fengselet, og mange hadde sittet så lenge som fem år i påvente av en rettssak. Langvarig varetekt uten hjemmel i lov bekreftes også av kilder Landinfo var i kontakt med under informasjonsinnhentingsreisen til Guinea i mars 2011 (internasjonal tjenestemann, møte i Conakry 23. mars 2011). Det virker imidlertid som at de nye myndighetene i Guinea ønsker å gjøre noe med situasjonen og overgangsmyndighetene løslot derfor en rekke personer som hadde sittet i langvarig varetekt i 2010 (FIDH 2010). Da kriminalretten trådte sammen i februar 2012, behandlet den flere saker som gjaldt langvarig varetekt (Bah 2012). En egen kriminaldomstol for mindreårige trådte sammen i desember 2011 og januar 2012, og førte til at 15 mindreårige som hadde sittet i ulovlig varetekt, enten ble løslatt eller idømt fengselsstraff (Terre des hommes 2012).

3.2.2 Rettsystemets manglende uavhengighet

Rettsystemet, og særlig dommere, beskyldes av mange for manglende uavhengighet fra regjering og annen politisk ledelse. Rettsvesenet er underlagt varierende grad av politisk styring, fra direkte innblanding til mer subtile hint om hvordan en gitt sak skal behandles (eller *ikke* behandles). Eksemplene på slik innblanding i enkeltsaker er mange, både under regimene til Touré, Conté og Dadis (HRW 2011, s. 41). Rettsvesenets manglende uavhengighet er en generell tendens i Vest-Afrika:

From the perspective of the combined experiences of the various states, the main trend of legal policy in Africa has been characterized by its relationship with authoritarianism, despite the manifold reforms which constitute a kind of "smokescreen" and give the impression of a concern for the provision of a satisfactory legal system with general (and generous) proclaimed objectives, while at the same time ensuring the base designs of the government of the day, whether voluntary or under duress (Le Roy 2004, sitert i Tidjane Alou 2006, s. 172)

I dagliglivet er det imidlertid dommerens relasjoner av mer hverdagslig art til ulike privatpersoner, organisasjoner og grupper som utgjør de viktigste bindingene. Tidligere statsminister i overgangregjeringen, Jean-Marie Doré, bekrefter dommernes manglende uavhengighet når han sier at: "Dommerne har gjort seg selv betydningsfulle. De er innblandet i alle mulige lokale intriger" (FIDH 2010, s. 19, Landinfos oversettelse). Dommernes bindinger til et utall ulike privatpersoner og grupper bekreftes i forskning gjort i regionen:

Like all public servants who occupy a position of authority in their relations with users, judges are constantly exposed in their performance of their duties

⁸ Det finnes unntaksbestemmelser som tillater forhørsdommeren å søke statsadvokaten om forlenget varetekt i kriminalsaker. I forbindelse med narkotikasmugling, pedofili, organisert kriminalitet, grenseoverskridende kriminalitet og forhold knyttet til rikets sikkerhet, er maksimal varetektstid tjuefire måneder etter søknad (Code de procédure pénale artikkel 142-2).

to pressure from their families, social circles, and the various networks and groups to which they belong – political parties, circles of friends, neighbourhoods, ethnic groups, former classmates, professional associations, and so on. In fact, it is not rare for a relative, friend or acquaintance to intervene with a judge, either on his or her own behalf or on behalf of a defendant (Tidjane Alou 2006, s. 150).

Slike bindinger kan føre til at dommeren utsettes for direkte eller indirekte press til å dømme til fordel for bekjente, eller bekjente av bekjente. Det er altså ikke bare korrupsjon som kan bestemme utfall i en sak, men også dommerens posisjon i et intrikat system av tjenester og gjentjenester som ofte strekker seg langt tilbake i tid.

I tillegg til å være styrt av bindinger av privat karakter, er befolkningen i Guinea av den oppfatningen at rettsvesenet nærmest systematisk gir fordeler til offentlige tjenestemenn, samt militære og andre ansatte i sikkerhetssektoren. Det finnes en allmenn oppfatning om at disse gruppene kan gjøre nærmest hva som helst uten å straffes for det, fordi de har støtte høyt oppe i statsapparatet (Konde, Kuyu & Le Roy 2002, s. 386). Uansett hvor reelle de er i praksis, er slike oppfatninger med på å skade den guineanske befolkningens tillit til rettssystemet.

3.2.3 Bruk av rettssystemet som hevn i forbindelse med private konflikter

Ifølge Advokater uten grenser (møte i Conakry 21. mars 2011) brukes ikke rettssystemet som et middel for å hevne fornærmelser, ulykker eller mindre straffbare forhold mellom privatpersoner. En slik instrumentalisering av rettsvesenet for å løse en privat konflikt av mindre alvorlig art fremstår også som ulogisk, sett i lys av de kostnadene som følger med en slik rettsbehandling dersom man vil ha saken behandlet raskt og til sin egen fordel. Slike private konflikter løses derfor utenfor rettssystemet etter sedvanerett, eller på politistasjonen med en polititjenestemann som megler, en fremgangsmåte som gjerne ender med at en av partene må betale erstatning til den andre parten, men ikke fengselsstraff. Det å bruke fiktive siktelsener som et middel for hevn mot noen man har et horn i siden til, er heller ikke noe kjent fenomen i Guinea.

3.3 KORRUPSJON I POLITI- OG RETTSVESEN

Korrupsjon er et veldokumentert fenomen i Guinea, som fremstår som et land med eskalerende korrupsjon, også i regional målestokk. Human Rights Watch beskriver situasjonen slik:

For decades Guineans' access to basic health care, education, and other economic rights has been impeded by endemic corruption and the gross mismanagement of revenue from Guinea's vast natural resources. From the petty corruption and bribe-solicitation perpetrated by frontline civil servants to the extortion, embezzlement, and illicit contract negotiations that take place in the shadows, the perpetrators of economic crimes are rarely investigated, much less held accountable (HRW 2011, s. 57).

Justis- og sikkerhetssektoren i Guinea er som forvaltningen gjennomsyret av korrupsjon på alle nivåer (FIDH 2010). Korrupsjonen kan foregå på mange ulike måter, og i varierende grad. Tidjane Alou (2006) viser til følgende typer korrupsjon i justissektoren i Vest-Afrika:

- Krav om betaling i form av ureglementerte avgifter på gratistjenester, som for eksempel utskrift av statsborgerbevis, bostedsbekreftelser, osv.
- Småkorupsjon i forbindelse med trafikkkontroller og lignende.⁹
- Bortfall av siktelse.
- Reduksjon av fengselsstraff.
- Bedre soningsforhold, blant annet på bakgrunn av falske helseattester.
- Innvilgelse av løslatelse mot kausjon.

En årsak til korupsjon er dommernes lave lønn. Ifølge Human Rights Watch (HRW 2011, s. 39) er gjennomsnittslønnen til en dommer 76 USD pr. måned, mens anslåtte levekostnader for en familie på fire er 230 USD pr. måned. Til sammenligning er gjennomsnittslønnen i hæren 302 USD pr. måned.

Det finnes naturligvis tjenestemenn og dommere som etter beste evne forsøker å gjøre sitt arbeid uten korupsjon. Imidlertid er korupsjonskulturen så utbredt og sosialt forankret at det skal svært stor motstandskraft til for å unngå å la seg presse, til tross for at man har moralske kvaler. Omgivelsene ser, paradoksalt nok, med skepsis på de som er kjent for å ikke være korrupte:

Given the precarious nature of certain appointments and the pressure emanating from family and social circles, the illicit acquisition of wealth is viewed with a certain level of indulgence by public opinion. Paradoxically, someone who does not avail him- or herself of an opportunity of this kind that present itself is considered 'crazy', or suspected of having selfishly 'devoured' the fruit of his or her putative illicit activities (Blundo & Olivier de Sardan 2006, s. 83)

Advokatene deltar også i korupsjonen. Ifølge Tidjane Alou (2006) er det vanlig at advokaten oppfordrer klienten til å betale dommeren og andre innflytelsesrike personer i rettssystemet. Klientens vilje til korupsjon ligger dermed implisitt i rammene som advokaten jobber innenfor når han skal forsvare klienten sin.

Korupsjon og det parallelle universet av uskrevne lover og regler den bidrar til å skape, fører til det antropologen Olivier de Sardan kaller en uoffisiell privatisering av rettssystemet (Tidjane Alou 2006, s. 151). Offentlig ansatte utfører således ikke lenger sin gjerning til beste for fellesskapet etter et felles sett med lover og regler som kan etterprøves og imøtegås av andre, men fremstår som en type privatpraktiserende offentlige tjenestemenn som forholder seg til et parallelt sett av uskrevne regler som unnslipper all ekstern kontroll. Korupsjon fører således ikke bare til at den som har penger får loven på sin side, men også til at det utvikles en alternativ, lukket og uangripelig rettsorden på siden av den offisielle.

⁹ Under Landinfos informasjonsinnhentingstrekk til Guinea i mars 2011 ble delegasjonens bil stoppet av politiet fordi sjåføren snakket i mobiltelefon mens han kjørte. Denne hendelsen førte til en lang forhandling mellom sjåføren og polititjenestemannen omkring størrelsen på boten. Til slutt endte det med at sjåføren godtok høyeste bot mot at han fikk anledning til å betale den direkte til kommunen, i stedet for å betale den til polititjenestemannen på stedet. På denne måten, opplyste sjåføren, havnet ikke boten direkte i polititjenestemannens lomme.

Holdningskampanje mot korrupsjon i bybildet i Conakry (foto: Anette Keyser Frølich).

3.4 ULIKE GRUPPERS ADGANG TIL RETTSVESENET

Landinfo har ingen opplysninger om at spesielle grupper (etniske, religiøse eller andre) formelt sett skal være utestengt fra rettsvesenet i Guinea. En gjennomgang av det biografiske vedlegget i Dramé (2008) om ansatte i det guineanske rettsvesenet, viser at alle etniske hovedgrupper i landet (sosso, malinké, peul og mindre etniske grupper fra skogbeltet, Guinée Forestière) er representert i dommerstanden. Landinfo observerte under informasjonsinnhentingsreise til Guinea i mars 2011 at også advokatstanden gjenspeiler landets etniske mangfold.

I praksis vil imidlertid adgang til rettsvesenet forutsette økonomiske midler, både til å betale for politiets etterforskning, advokatsalær og til å betale dommeren og/eller andre aktører i rettsvesenet.

3.4.1 Adgang til advokat og juridisk assistanse

Lovverket i Guinea stipulerer at en siktet i en kriminalsak (forhold med en strafferamme på mer enn fem år) skal representeres ved advokat. Likevel finnes det ingen fungerende advokatordning som sikrer rett til advokat dersom man ikke kan betale for slik hjelp selv. På grunn av mangel på advokater og fordi juridisk assistanse koster for mye til at den jevne guineaner kan kjøpe slike tjenester, foregår de fleste straffesaker i førsteinstans uten at siktede er representert ved advokat. FIDH anslår at så mange som 90 % av straffesakene i Guinea foregår uten forsvarsadvokat (FIDH 2008, s. 23).

Advokattettheten i Guinea er svært lav. Det finnes kun 187 advokater på rundt ti millioner innbyggere, noe som selvfølgelig innebærer at kun et fåtall kan få juridisk assistanse dersom de av en eller annen grunn havner i rettsystemet. Utenfor Conakry

er situasjonen kritisk; mindre enn et titalls advokater har sitt virke utenfor hovedstaden, hvorav fire i Guineas nest største by, Nzérékoré, og tre i Kankan (FIDH 2008, s. 23). Det finnes imidlertid et knippe NGOer som tilbyr juridisk bistand til personer som av ulike grunner ikke kan skaffe slik hjelp selv, herunder Mano River Women's Peace Network og CONAG-DCF, som Landinfo hadde møter med under informasjonsinnhentingsreisen til Guinea i mars 2011.

Adgang til advokat er avgjørende for en rask avgjørelse i rettsvesenet. Advokaten har ofte tilgang til dommeren, og kan derfor forhandle direkte med ham på klientens vegne. Ifølge Tidjane Alou er utfallet av en sak som regel direkte knyttet til forholdet mellom advokaten og dommeren:

These 'auxiliaries of the law' often work in collusion with judges. These court rulings are frequently the outcome of a preliminary arrangement which sometimes has a financial basis. Lawyers and judges usually know each other and socialize in the same circles. Their close relations facilitate deals, preferential treatment and the corruption of the legal system (Tidjane Alou 2006, s. 161).

Personer som ikke har midler til advokat vil derfor ikke ha samme mulighet til å inngå gunstige avtaler med dommeren. Dette bidrar til å opprettholde inntrykket til guineanere flest om at de rike og mektige står over loven, og at "den som har penger, har rett" (Advokater uten grenser, møte i Conakry, 21. mars 2011, Landinfos oversettelse).

Mangelen på advokater bidrar forøvrig til å øke de allerede lange ventetidene i rettsystemet. Siden advokatbistand er påkrevd ved lov i kriminalsaker på grunn av den potensielt lange straffen som kan idømmes, vil dommerne i kriminalretten utsette saken til neste sesjon dersom siktede ikke er representert ved advokat. Dette fører i sin tur til at siktede blir sittende enda lenger i varetekt, og at saker hopper seg opp i det allerede overbelastede rettsvesenet (FIDH 2010).

4. LØSNING AV PRIVATE KONFLIKTER UTENFOR RETTSSYSTEMET I GUINEA

For mange guineanere fremstår rettsvesenet som skremmende og uforutsigbart. Det å havne i den kostbare og langdryge rettsmølla fremstår for guineanere flest som en enorm belastning, og skrekken for å havne i de fryktede fengslene gjør at de fleste foretrekker å løse konflikter og tvister utenfor det formelle rettsvesenet.

Som tidligere nevnt, finnes det en uformell sedvanerett i Guinea som brukes for å løse konflikter mellom personer eller grupper i en lokal kontekst. Slike private konflikter kan være av ulik art: Jord- og eiendomskonflikter, penger, husdyr, ekteskap, arv, og så videre. Konflikten kan også dreie seg om oppreisning i forbindelse med fornærmelser, ulykker og liknende.

Til tross for at sedvaneretten ikke har noen formell status i Guinea, bygger den (som navnet antyder) på århundrelange tradisjoner som er kjent av alle, og som regnes som kunnskapsarven etter en ubrutt rekke av tidligere generasjoner. Sedvanerettens kilder

er mange og til en viss grad regionalt og etnisk betinget. Likevel er det naturlig å trekke frem det såkalte Mande-charteret, som skal ha blitt utarbeidet av Sunjata Keita, grunnleggeren av Mali-riket i middelalderen, og som er muntlig overlevert gjennom generasjoner helt opp til våre dager.¹⁰ Dette charteret er en menneskerettighetsdeklarasjon som blant annet understreker verdien av et menneskeliv og etablerer grunnprinsippet om at ett menneskeliv ikke står over et annet. Charteret er kjent av de fleste ikke bare i Guinea, men også i hele regionen, i alle fall i de etniske gruppene som har levd sammen med mande-gruppen, i for eksempel Senegal, Mali, Elfenbenskysten og Burkina Faso. Kunnskapen om sedvanerett generelt og charteret spesielt, er delt kunnskap i alle samfunnslag i dette området, og ikke reservert eliten, slik kunnskap om kodifisert rett gjerne er, om ikke annet fordi den er formulert på fransk, et språk langt fra alle behersker.

En av rettskildene innen sedvaneretten er islamsk rett, sharia. Sharia praktiseres ikke som noe helhetlig lovsystem i Guinea, og man finner følgelig ingen sharia-domstoler i landet. På grunn av islams lange historie og betydning i landet har imidlertid elementer av sharia-lovgivning smeltet sammen med prinsipper fra før-islamsk rettstenkning, og utgjør til sammen sedvaneretten. Sharia-inspirerte elementer er særlig viktig innenfor familierett og arverett (Amadou Tidjane Traoré, møte i Conakry 24. mars 2011).

Når det gjelder den konkrete fremgangsmåten for tradisjonell konfliktløsning bygd på sedvane, forklarte visegeneralsekretæren i sekretariatet for religionssaker (*Secrétariat général des affaires religieuses*), Amadou Tidjane Traoré, at dersom det oppstår en konflikt i et lokalsamfunn, vil den fornærmede parten ta sin sak til de vises råd (*conseil des sages*), som består av ulike personer med autoritet i lokalmiljøet i kraft av sin alder og /eller religiøse eller sosiale posisjon. Eksempler på slike personer er imamer, landsbyoverhode/bydelsdelegat, samt eldre personer med stor kunnskap og autoritet. Etter fredagsbønnen vil dette rådet tre sammen og diskutere saken, og ved behov kalle inn partene og eventuelle vitner. Når saken er tilstrekkelig opplyst, vil rådet fatte en beslutning på bakgrunn av sedvane, som til tross for noen regionale og religiøse forskjeller er forholdsvis enhetlig formulert over hele Guinea. Det styrende prinsippet for rådets beslutning er gjenopprettelse av sosial orden til storsamfunnets beste. Videre er det et viktig prinsipp innen sedvaneretten at rett og plikt er knyttet til alder og kjønn: Rett følger alder, og menn står over kvinner i det sosiale hierarkiet. Dersom man ikke kommer til enighet, vil partene stå fritt til å overføre saken til rettssystemet, men dette anses kun som en siste utvei dersom alle andre meglingsforsøk feiler. Beslutningen som tas av rådet har stor legitimitet og blir generelt sett etterfulgt av partene. På denne måten løses konflikter til det beste for storsamfunnet etter kjente og forutsigbare normer som alle kjenner til, uavhengig av sosial bakgrunn (Amadou Tidjane Traoré, møte i Conakry 24. mars 2011). Ifølge Konde, Kuyu og Le Roy (2002) løses over to tredjedeler av private konflikter i Guinea etter sedvanerett i Guinea.

¹⁰ Mali-riket var en politisk sammenslutning som omfattet dagens nord-Guinea og sør-Mali, i tillegg til ytre provinser, fra 1200-tallet og frem til rundt 1500. Riket ble grunnlagt av malinkéenes leder, Sunjata Keita. Malinkéenes språk, lover og skikker spredte seg i hele regionen langs Niger-eleven og er en av årsakene til malinké-kulturens viktige rolle i regionen. Mande-charteret skal ha blitt kunngjort under innsettelsen av Sunjata som Mali-rikets konge i 1222. Fordi historiske fakta knyttet til malinké-kulturen er muntlig overlevert, er det tvil med hensyn til det nøyaktige innholdet i de muntlige kildene. Mande-charteret er blitt skrevet ned i mange versjoner i nyere tid (se for eksempel den offisielle guineanske versjonen, République de Guinée 1998).

Sedvaneretten, som har eksistert i århundrer og utgjør en viktig referanseramme for folks forståelse av etikk, moral, straff, oppreisning og opprettelse av sosial orden, har også stor innvirkning på både legfolk og profesjonelles forståelse og fortolkning av kodifisert lov. Eksistensen av to rettssystemer fører til et slags hybridisert rettsforståelse hos de fleste guineanere, hvor sedvanerett (som ikke har noen formell status, men stor legitimitet) blandes med kodifisert rett (som har offisiell status, men liten legitimitet), også innenfor det offisielle rettssystemet:

The fact that colonial laws remain on the statute books does not preclude the vitality of common law, which, in spite of everything, remains, in its diversity and evolving forms, a framework of reference for the great majority of people in the countries in question. Such a situation leads to all kinds of conflicting interpretations of legislation and, due to the different regulatory systems in force, always creates much confusion when it comes to deciding the law to apply in the settlement of cases. This state of affairs leads to the emergence of unofficial and negotiable structures which make the public sphere permeable to a variety of influences (Tidjane Alou 2006, s. 169).

4.1 BORGERVERN OG VIGILANTE-GRUPPER

Til tross for at de fleste private konflikter løses på en etablert og sosialt legitim måte utenfor rettssystemet som beskrevet over, har den tidvis manglende evnen til beskyttelse fra politi- og rettsvesen ført til at mange forhold, som for eksempel tyveri, løses ved at befolkningen tar loven i egne hender. Eksemplene er mange på at for eksempel en tyv vil bli banket opp på stedet dersom han blir tatt på fersken i å stjele, for eksempel på markedet. Ved kvegtyveri eller andre relativt alvorlige hendelser, kan kvegeieren sette sammen en gruppe av unge menn til å hente tilbake dyra, også med vold om nødvendig. Slike borgervernsgrupper har sin opprinnelse i før-kolonial tid, men opprettholdes i dagens Guinea fordi politiet gjerne er langt unna i spredt befolkede områder, eller fordi politiet av erfaring ikke dukker opp i tide eller følger opp saken i etterkant når konflikter oppstår.

Politiet har også rykte på seg for å løslate personer som står bak kriminelle forhold mot betaling, noe som fremmer en borgervernskultur hvor befolkningen tar loven i egne hender, gjerne gjennom bruk av vold (Advokater uten grenser, møte i Conakry 21. mars 2011). To informanter i undersøkelsen til Konde, Kuyu og Le Roy forteller om to ulike måter å sanksjonere kriminelle handlinger på utenfor rettsvesenet, gjennom bruk av okkulte krefter eller gjennom bruk av vold:

Nå for tiden foretrekker de fattige bare å gi opp, å tape saken til tross for at de har rett, eller å hevne seg med hjelp av okkulte krefter (bydelsdelegat)

Når vi fakker en tyv og tar ham med til politistasjonen, så blir han ikke dømt. Politimennene krever penger av tyven, og slipper ham fri. Så kommer tyven tilbake til markedet og fornærmer oss og / eller juler oss opp. Så derfor er det sånn nå at en handelsmann som tar en tyv på fersken, dreper ham eller brenner ham levende. Tyvene er redde nå for tida, for vi tar dem ikke lenger med til politistasjonen (handelsmann) (Konde, Kuyu & Le Roy 2002, s. 389, Landinfos oversettelse).

5. DØDSSTRAFF

Guinea har dødsstraff for flere forhold, for eksempel overlagt drap og spionasje, noe som er regulert i straffeloven. Landet har imidlertid ikke foretatt noen henrettelser siden 2001 (Ensemble contre la peine de mort u.å.). Ifølge Amnesty International (2010) opplyste guineanske myndigheter til FNs menneskerettighetsråd i september 2010 at de ikke ville gå inn for et offisielt moratorium mot dødsstraff, men at landet hadde bestemt seg for et *de facto* moratorium. I 2011 uttalte president Condé i et møte med vestlige diplomater at dødsstraff ikke under noen omstendigheter praktiseres i Guinea (Amnesty 2012). Likevel dømte ankedomstolen i byen Kankan i september 2011 16 personer til døden, hvorav 8 i tiltaltes fravær. Dødsstraff ble idømt blant annet for drap i forbindelse med en trefning mellom etniske grupper hvor 25 personer ble drept. Slik dødsstraff går ifølge Amnesty International imot forsikringene til president Condé om at dødsstraff ikke praktiseres i Guinea (Amnesty 2012). Landinfo kjenner ikke til hvorvidt disse dommene er rettskraftige.

Det tradisjonelle rettssystemet idømmer ikke dødsstraff (Amadou Tidjane Traoré, møte i Conakry 24. mars 2011).

6. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Amnesty International (2011). *Death sentences and executions 2010*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/library/asset/ACT50/001/2011/en/ea1b6b25-a62a-4074-927d-ba51e88df2e9/act500012011en.pdf> [lastet ned 11. juli 2011]
- Amnesty International (2012, 24. mai). *Annual Report – Guinea*. London: Amnesty International. Tilgjengelig via <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4fbc3938c.html> [lastet ned 23. juli 2012]
- Bah, A. (2012, 16. februar). Cour d’assises de Conakry: la session 2012 s’ouvrira officiellement ce vendredi av 70 dossiers inscrits. *GuinéeNews*. Tilgjengelig fra http://www.guineenews.org/articles/article_mobile.asp?num=2012216125944 [lastet ned 23. juli 2012]
- Beek, J. & Göpfert, M. (2011). *Distantly Close Violence Specialists: Paramilitary State Organizations in West Africa*. Upublisert manuskript.
- Before & IFES, dvs. International Foundation for Electoral Systems (2010, mars). *Réflexion sur le système judiciaire de la République de Guinée à travers la Cour Suprême et les autres juridictions*. Conakry : Before & IFES.
- Blundo, G. & Olivier de Sardan, J-P (2006). Everyday corruption in West Africa. I: Blundo G. & Olivier de Sardan, J-P (Red.), *Everyday Corruption and the State. Citizens & Public Officials*. London & New York: Zed Books, 69-109.
- [Constitution] (2010, 19. april). *Constitution de République de Guinée*. Conakry : République de Guinée. Tilgjengelig fra <http://ddata.over-blog.com/1/35/48/78/Guinee/constitution-Guinee-2010.pdf> [lastet ned 1. juli 2011]
- [Code pénal] (1998, 31. desember). *Loi n° 98/036 du 31 décembre 1998 portant code pénal*. Conakry: République de Guinée. Tilgjengelig fra <http://sd-2.archive-host.com/membres/up/20780571839269935/Codes/CODEPENAL.pdf> [lastet ned 25. mai 2011]
- [Code de procédure pénale] (1998, 31. desember). *Loi n° 037/AN/98 du 31 décembre 1998 portant code de procédure pénale*. Conakry: République de Guinée. Tilgjengelig fra <http://sd-2.archive-host.com/membres/up/20780571839269935/Codes/CODEPP.pdf> [lastet ned 30. mai 2011]
- Dramé, M. A. (2008). *L’organisation judiciaire guinéenne*. Paris: L’Harmattan.
- Ensemble contre la peine de mort (u.å.). *La peine de mort : Guinée*. Chatillon: Ensemble contre la peine de mort. Tilgjengelig fra

<http://www.abolition.fr/ecpm/french/fiche-pays.php?pays=GIN> [lastet ned 11. juli 2011]

- FIDH, dvs. Fédération internationale des ligues des droits de l'Homme (2010, 27. september). *Guinée-Conakry. 1 an après le massacre du 28 septembre 2009. Nouveau pouvoir, espoir de justice?* Paris, Conakry: Fédération internationale des ligues des droits de l'Homme. Tilgjengelig fra <http://www.fidh.org/1-an-apres-le-massacre-du-28-septembre-2009> [lastet ned 25. mai 2011]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2011, 24. mai). « *We Have Lived in Darkness* ». *A Human Rights Agenda for Guinea's New Government*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/reports/2011/05/24/we-have-lived-darkness-0> [lastet ned 25. mai 2011]
- Konan, A.S. (2012, 9. februar). Guinée: Tiégboro Camara inculpé pour son rôle présumé dans les massacres du 28. septembre 2009. *Jeune Afrique*. Tilgjengelig fra <http://www.jeuneafrique.com/Article/ARTJAWEB20120209085302/> [lastet ned 23. juli 2012]
- Konde, K., Kuyu C. & Le Roy, E. (2002). Demandes de justice et accès au droit en Guinée. *Droit et Société*, 51 /52, 383-393.
- Médecins Sans Frontières (2009, februar). "No food or medicine here until you die". *MFS exposes emergency nutritional and medical needs in Guinean prisons*. Brussels: Médecins Sans Frontières. Tilgjengelig fra http://www.msf.or.jp/info/pressreport/pdf/MSF_prisons_guinea.pdf [lastet ned 5. juli 2011]
- République de Guinée (1998). *La Charte de Kouroukan Fougá*. Kankan & Conakry, République de Guinée. Tilgjengelig via http://www.afrik.com/IMG/doc/LA_CHARTE_DE_KURUKAN_FUGA.doc [lastet ned 14. juli 2011]
- RFI, dvs. Radio France Internationale (2012, 20. februar). Début du process des responsables de l'attaque contre la residence d'Alpha Condé. *RFI*. Tilgjengelig fra <http://www.rfi.fr/afrique/20120220-debut-proces-assise-responsables-attaque-contre-alpha-conde-ete> [lastet ned 23. juli 2012]
- Sidibé, I. (2008, mars). *Guinean Legal System and Research*. New York: New York School of Law, Hauser Global Law School Program. Tilgjengelig fra <http://www.nyulawglobal.org/globalex/guinea.htm> [lastet ned 25. mai 2011]
- Soudan, F. (2011, 31. mai). Alpha Condé. "Pendant cinquante ans je me suis battu pour la démocratie. Qui oserait me donner des leçons?" *Jeune Afrique*. Tilgjengelig fra <http://www.jeuneafrique.com/Article/ARTJAJA2628p022-029.xml0/france-angola-developpement-cpialpha-conde-qui-oserait-me-donner-des-lecons-de-democratie.html> [lastet ned 1. juni 2011]
- Terre des hommes (2012, 7. februar). *Guinée: 17 mois sans Cour d'Assises des mineurs*. Lausanne: Terre des hommes. Tilgjengelig fra

<http://tdh.ch/fr/news/guinee-17-mois-sans-cour-dassises-des-mineurs> [lastet ned 23. juli 2012]

- Tidjani Alou, M. (2006). Corruption in the legal system. I: Blundo G. & Olivier de Sardan, J-P (Red.), *Everyday Corruption and the State. Citizens & Public Officials*. London & New York: Zed Books, 137-176.
- U.S. Department of State (2011, 8. april). *Human Rights Practice 2010: Guinea*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2010/af/154350.htm> [lastet ned 19. juli 2011]

Muntlige kilder

- Mano River Women's Peace Network, ved president Dr. Kaba Saran Daraba. Møte i Conakry 21. mars 2011
- Røde Kors, ved delegasjonsleder Denise Duran. Møte i Conakry 21. mars 2011.
- Professor i sosialantropologi, Universitetet i Conakry, Kefin Konde. Møte i Conakry 21. mars 2011
- Avocats sans frontières (Advokater uten grenser), ved president Kpana Emmanuel Bamba. Møte i Conakry 21. mars 2011
- Internasjonal tjenestemann, møte i Conakry 23. mars 2011
- CONAG-DCF ved leder Binta Nabé. Møte i Conakry 23. mars 2011
- Secrétariat général des affaires religieuses (Sekretariatet for religionssaker), ved viseadministrerende generalsekretær Amadou Tidjane Traoré. Møte i Conakry 24. mars 2011
- Office de protection du genre, de l'enfance et des mœurs (Enhet for kjønnsbasert kriminalitet og barne- og sedelighetssaker), ved brigadesjef M. Bakary. Møte i Conakry 25. mars 2011